DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ
20 KASIM 2025–20 KASIM 2026 DÖNEMİ
ÇOCUK HAK İHLALLERİ RAPORU
DEĞERLENDİRME

İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Çocuk Komisyonu tarafından hazırlanan 20 Kasım 2025–20 Kasım 2026 dönemi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Çocuk Hak İhlalleri Raporunu kamuoyuyla paylaşıyoruz. Derneğimize yapılan başvurular ve medya taramaları doğrultusunda hazırlanan rapor, çocukların maruz kaldığı ihlalleri belgelemeyi ve sorumlu kurumları yükümlülüklerini yerine getirmeye çağırmayı amaçlamaktadır. Raporda yer alan veriler, yukarıda belirtilen yöntem ile tespit edebildiğimiz olaylarla sınırlıdır. Bu sebeple ihlal sayıları belirtilirken "En az" ifadesi kullanılmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; ayrım gözetmeme, çocuğun üstün yararı, yaşama ve gelişme hakkı ile çocuğun görüşlerine saygı ilkelerini esas almaktadır. Taraf devletler, çocukların haklarını korumak ve haklara erişimin önündeki engelleri kaldırmakla yükümlüdür.

Çocukların barış ortamında yaşaması, haklarının korunmasının temel koşullarındandır. Kürt Meselesi bağlamında uzun yıllar devam eden çatışmalı süreç; çocukların yaşamını, güvenliğini ve gelişimini ağır biçimde etkilemiştir. Kayıplar, zorla yerinden edilme, yoksulluk ve toplumsal travmaların çocuklar üzerindeki sonuçları bugün de sürmektedir. Raporumuzda yer alan mayın ve sahipsiz patlayıcılar nedeniyle yaralanmalar ile sınır hattındaki yaralanma kaydı, çocukların yaşamlarında devam eden tehlikelere işaret etmektedir.

Kürt meselesinin demokratik ve barışçıl çözümü yönündeki çabaların, çocukların haklarını güvence altına alacak hukuki ve siyasi adımlarla desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların çatışmadan, şiddetten ve ayrımcılıktan uzak yaşayabildiği bir ortamın kurulması, barışın toplumsallaşması ve kalıcılığı açısından belirleyicidir. Özellikle çocukların anadilleri ve kimlikleri nedeniyle dışlanmadığı, anadillerini başta eğitim kurumları olmak üzere hayatın tüm alanlarında kullanabildikleri ve geleceklerini özgürce kurabildikleri bir yaşamın koşulları sağlanmalıdır.

Cezasızlık olgusu çocuk hak ihlallerinin sürmesinde de önemli bir etkendir. Geçmişte çocuklara karşı işlenen ağır hak ihlallerinin aydınlatılması ve sorumluların yargı önüne çıkarılması, toplumsal barışın kurulması bakımından önem taşımaktadır. Çocuk ölümlerinin cezasız bırakılması, yargı sistemine duyulan güveni zedelemekte ve benzer ihlallerin tekrarlanmasına zemin hazırlamaktadır.

Rapor döneminde kayda geçirilen olaylarda en az 57 çocuk yaşamını yitirmiş, en az 34 çocuk yaralanmıştır. Bilançoda 22 kuşkulu çocuk ölümü ve 5 çocuk intiharı yer almaktadır. Bu ölümlerin ve yaralanmaların nedenlerinin bütün yönleriyle aydınlatılması Devletin yükümlülüğündedir. Çocukların kuşkulu biçimde yaşamını yitirdiği olaylarda ise yeterli araştırma yapılmadan doğrudan kaza veya intihar sonucuna ulaşılması kabul edilebilir değildir. İntihar olarak bildirilen ölümlerde çocuğun maruz kalmış olabileceği şiddet, istismar, baskı ve ihmallerin araştırılması gerekmektedir.

Resmi hata ve ihmal kapsamında kaydedilen olaylarda 2 çocuk yaşamını yitirmiştir. Çocukların bulunduğu eğitim kurumlarında veya diğer kamusal alanlarda güvenliklerinin sağlanması ilgili kurumların sorumluluğundadır.

Rapor döneminde 9 çocuk çalışırken yaşamını yitirmiştir. Tarım alanlarında, inşaatlarda ve sanayi işletmelerinde meydana gelen bu ölümler, çocuk emeği sömürüsünün ağır sonuçlarını ortaya koymaktadır. Mesleki eğitim uygulamaları çocukların yaşamı, sağlığı ve gelişimi esas alınarak düzenlenmeli; eğitim adı altında çocukların güvencesiz ve tehlikeli işlerde çalıştırılmasına son verilmelidir.

Aile içi şiddet kapsamında 3, toplumsal alandaki şiddet kapsamında ise 5 çocuk ölümü kaydedilmiştir. Raporda aile içinde, toplumsal alanda ve okulda cinsel istismar ve taciz iddiaları da bulunmaktadır. Çocukların şiddeti ve istismarı bildirebileceği erişilebilir ve güvenli başvuru yolları oluşturulmalıdır.

Okullara yönelik silahlı saldırılarda çocukların yaşamını yitirmesi ve yaralanması, eğitim ortamlarının güvenliğine ilişkin ciddi sorunları ortaya koymaktadır.

Çocukların özgürlüğü ve güvenliği bakımından raporda 36 gözaltı kaydı ve 26 tutuklama yer almaktadır. Gözaltında veya gözaltı işlemi sırasında 3, gözaltı yerleri dışında ise 5 çocuğun işkence ve kötü muameleye maruz kaldığı bildirilmiştir. Çocukların protestolara katılmaları, düşüncelerini açıklamaları ve kültürel kimliklerini ifade etmeleri nedeniyle karşılaştıkları müdahaleler, Sözleşme kapsamındaki çocuk hakları güvenceleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. İşkence ve kötü muamele iddiaları etkili biçimde soruşturulmalı, sorumlular hakkında gerekli adli ve idari işlemler yürütülmelidir.

Çocuk adalet sistemi; mağdur, tanık ve suça sürüklenen bütün çocukların haklarını koruyacak şekilde işletilmelidir. Çocukların yaşları, gelişim özellikleri ve ihtiyaçları gözetilmeli; avukata, uzman desteğine ve gerektiğinde tercümana erişimleri sağlanmalıdır. Çocukların eğitim, sağlık ve aileleriyle iletişim hakları korunmalıdır.

Siyaset kurumu tarafından; çocukların suça sürüklenmesine karşı cezaların artırılmasını esas alan yaklaşımlar yerine, onları şiddete ve sömürüye açık hâle getiren koşulların giderilmesine yönelik politikalar uygulanmalıdır. Eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve adalet kurumları, çocuğun ihtiyaçlarını gözeterek sorumluluklarını yerine getirmelidir. Adli süreçlerde çocukların kimliklerinin açıklanması, teşhir edilmesi ve hedef gösterilmesi önlenmelidir.

Anadilde eğitim hakkının tanınması, çocukların eğitimden eşit biçimde yararlanabilmesi ve kültürel kimliklerini koruyabilmesi açısından temel taleplerimizdendir. Eşit yurttaşlığın bir gereği olan anadilin eğitim ortamında karşılık bulması, çocuğun kendine güveni ve okulla kurduğu ilişki bakımından önem taşımaktadır.

Kürt çocuklarının anadillerinde eğitim alamaması, eğitimde eşitlik ve ayrımcılık yasağı bakımından ele alınması gereken bir sorundur. Çocukların eğitim hakkından yararlanabilmesi için anadilde eğitimin önündeki engeller kaldırılmalı; öğretmen yetiştirilmesi, müfredat ve eğitim materyallerinin hazırlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalı ve Bütçeden kaynak ayrılmalıdır.

Çocukların anadillerini kullanmaları ve kültürel yaşamlarına katılmaları güvence altına alınmalıdır. Bu vesile ile Türkiye'nin BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 17, 29 ve 30. maddelerine ilişkin çekincelerinin kaldırılması yönündeki talebimizi yineliyoruz. Dil ve kimlik haklarının tanınması, toplumsal eşitliğin ve kalıcı barışın sağlanması bakımından da önem taşımaktadır.

Bu kapsamda başta Siyaset olmak üzere ilgili bütün kurumları;

- Çocuk ölümlerini ve yaralanmalarını önleyecek tedbirleri almaya; kuşkulu ölümler, şiddet ve ihmal iddialarında bağımsız, tarafsız ve etkili soruşturmalar yürütmeye,
- Çocuklara yönelik şiddet ve cinsel istismarda başvuru ve bildirim yollarını güçlendirmeye,
- Çocuk işçiliğine son vermeye ve çocukların eğitimden kopmasına yol açan ekonomik koşulları ortadan kaldırmaya,
- Çocuk adalet sisteminde özgürlükten yoksun bırakmaya alternatif tedbirleri uygulamaya; çocukların hukuki yardım, eğitim, sağlık ve uzman desteğine erişimini sağlamaya,
- Çocuklara yönelik işkence ve kötü muamele iddialarını etkili biçimde soruşturmaya ve cezasızlığa son vermeye,
- Anadilde eğitim hakkını tanımaya, bu hakkın kullanılabilmesi için gerekli hukuki düzenlemeleri yapmaya,
- Çocukların kültürel kimlik, ifade ve katılım haklarını ayrım gözetmeksizin güvence altına almaya,
- Barışın inşasında çocukların haklarını, ihtiyaçlarını ve görüşlerini esas almaya çağırıyoruz.

İnsan Hakları Derneği olarak çocukların barış içinde, eşit ve özgür koşullarda yaşaması için hak mücadelemizi sürdüreceğiz. İlgili kurumları çocuk haklarına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmeye, ihlalleri etkili biçimde soruşturmaya ve cezasızlığa son vermeye çağırıyoruz.

İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi
Çocuk Komisyonu